

การสร้างเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้าง
ภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

CONSTRUCTING CONFIDENCE IN SELF-EFFICACY OF CHILDREN AND YOUTH
GROUPS OUTSIDE THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS TO BUILD UP THE IMMUNE
SYSTEM FOR NACOTIC PREVENTION THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION.

วารางคณา จันทร์คง¹ และปาจารีย์ ผลประเสริฐ²
Warangkana Chankong¹ and Pajaree Polprasert²

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

E-mail: warangstou@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการสร้างเชื่อมั่นใน
ความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชน และ 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้าง
เชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันและ
ป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 3 อำเภอของ
จังหวัดกำแพงเพชร แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการพัฒนาโปรแกรม เก็บข้อมูล
โดยการสนทนากลุ่มกับคนในชุมชน จำนวน 30 คน และเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา จำนวน 30
คน ระยะที่สองเป็นการทดลองใช้โปรแกรม และระยะที่สามประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม กลุ่ม
ตัวอย่างในระยะที่ 2 และ 3 ประกอบด้วยคนในชุมชน อำเภอละ 30 คน และเด็กและเยาวชนนอก
สถานศึกษา อำเภอละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินและแบบสนทนากลุ่มที่ผ่านการ
ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการ
ทดสอบทีแบบจับคู่ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) โปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยสองระยะ คือ ระยะแรกเป็นการอบรมเชิง
ปฏิบัติการให้กับคนในชุมชนและเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา จำนวน 2 วัน โดยวันแรกเป็นสร้าง
ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในกลุ่มเด็กและเยาวชนและสร้างความเข้าใจของคนในชุมชน
ต่อความสามารถของเด็ก วันที่สองเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมโดยให้คนในชุมชนและเด็กและเยาวชน
คิดกิจกรรม/โครงการที่จะไปทำในชุมชน และระยะที่สองของโปรแกรมฯ เป็นการประเมินประสิทธิผล
ของโปรแกรม

2) การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม พบว่าหลังเข้าร่วมโปรแกรมความเชื่อมั่นใน
ความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.05 และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เด็กและเยาวชนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการติดตามการนำไปขยายผลในพื้นที่ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ พบว่าเด็กและเยาวชนมีการขยายผลการดำเนินงานในพื้นที่โดยจัดทำเป็นโครงการจำนวน 32 โครงการ มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 720 คน ลักษณะโครงการที่จัดเป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมโดยคนในชุมชนเป็นผู้คอยสนับสนุน และในบางกิจกรรมคนในชุมชนร่วมเป็นวิทยากร ทั้งนี้ผลการประเมินความพึงพอใจของคนเข้าร่วมโครงการในระยะขยายผลอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ

ความเชื่อมั่นในความสามารถตนเอง เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ยาเสพติด การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

This research and development aimed: 1) to develop a program for constructing confidence in children and youth's self-efficacy, and 2) to evaluate the effectiveness of the program outside the institution in order to build up immune system and narcotic prevention through community participation. The research was conducted in 3 districts of Kamphaeng Phet Province divided into 3 phases including: the first phase was to develop the program through focus group discussion among 30 people and 30 children and youth outside the institution; the second phase was to try out the program; and the third phase was to evaluate the effectiveness of the program. Upon 3 districts, the samples of the second and the third phases consisted of 30 people and 40 children and youth outside the institution in each district. Instruments used were a questionnaire and form for focus group discussion which were verified by the experts. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and paired t-test as well as content analysis for qualitative data.

The findings of the research were that:

1) The program was developed in two phases. The first phase was done by a workshop among the community people, children, and youth outside the institution for 2 days. The first day was to build confidence in the children and youth's self-efficacy as well as to make the people understand their children and youth's capacity. The second day was to create brainstorming by participation among the people, children and youth regarding community activities/projects which possibly implemented in the community. The second phase was to evaluate the program effectiveness.

2) From evaluation of the program effectiveness revealed that the confidence in self-efficacy of the children and youth and the participation of the people, children and the youth after engaging the program were higher than those of before with

statistical significance at the 0.05 level. Based on program expansion in their areas, the children and youth had implemented 32 projects in their communities with 720 participants. The projects were group-working activities supported by the community people. Some activities were participated by the community people as guest speakers. In conclusion, satisfactions among the participants while project expansion were at the high level.

Keywords

Confidence in self-efficacy, Children and youth outside the educational institutions, Narcotic, Community participation

ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า มีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยจึงกำหนดกรอบทิศทางแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2560 โดยกำหนดเป้าหมายที่สำคัญ คือ การบูรณาการเชิงพื้นที่ ได้แก่ สร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด และขยายหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินโดยมีจำนวนและการกระจายที่เหมาะสม เพื่อสร้างความยั่งยืนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนบนพื้นฐานการดำเนินการอย่างมีคุณภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2560) แต่อย่างไรก็ตามจากข้อมูลผลการบำบัดรักษาผู้ติดยา พบว่า มีผู้ติดยาเข้ารับการบำบัดรักษาทุกระบบ รวม 177,731 คน ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.5 จึงกำหนดเป้าหมายแผนงานเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 6-15 ปีที่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเยาวชนอายุระหว่าง 16-25 ปีที่ไม่ได้ศึกษาต่อและไม่มีการทำงาน โดยแนวทางการดำเนินงานคือเปลี่ยนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นพลังด้วยการเร่งหาตัวตนให้พบเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรม ปรับพฤติกรรมเสี่ยง และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2560)

ประเทศไทยได้มีการดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนมาอย่างต่อเนื่องโดยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการสอนเรื่องสารเสพติดในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชา สุขศึกษา ซึ่งเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด สาเหตุ การสังเกตผู้ติดยา แต่ก็ยังไม่สามารถป้องกันการใช้สารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ สำหรับเด็กนอกสถานศึกษานั้นเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญเนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในกฎระเบียบเหมือนในระบบโรงเรียน เด็กกลุ่มนี้ต้องดูแลตนเองเป็นหลักและต้องเผชิญกับแรงกดดันทางสังคม (Social Pressure) และแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน (Peer Pressure) มากกว่ากลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) การพัฒนารูปแบบการจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นจากการประเมินปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยเชิงป้องกันในสภาพแวดล้อมที่มีการนำกิจกรรมหรือโครงการเข้าไปดำเนินการป้องกันปัญหายาเสพติดมีวิธีการทำได้ใน 5 กลุ่มหลัก คือ ตัวเด็ก ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและการกำหนดนโยบาย โปรแกรมในการป้องกันปัญหาเยาวชนกับยาเสพติดควรเป็นในลักษณะของการเพิ่มปัจจัยป้องกัน (Protective

Factors) และลดปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) ปัจจัยเสี่ยงในการเสพยาในกลุ่มเยาวชน ได้แก่ การมีพฤติกรรมก้าวร้าว การมีปัญหาครอบครัว การเคยมีประสบการณ์เสพยา ความง่ายในการเข้าถึงยาเสพติดและปัญหาความยากจน ส่วนปัจจัยป้องกัน ได้แก่ การควบคุมตนเอง การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว การให้เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา มาตรการทางกฎหมาย และความเข้มแข็งของชุมชน (National Institute on Drug Abuse, 2003) การจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมในการป้องกันปัจจัยเสี่ยงจะได้ผลดีกว่าการพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กหรือการแยกเด็กออกจากวิถีชีวิตปกติ (Hawkins et al., 2002)

นอกจากนี้ในปัจจุบันที่เป็นยุคเทคโนโลยีการสื่อสารการเข้าถึงสารเสพติดเป็นเรื่องไม่ยาก ดังนั้นการดำเนินโครงการในลักษณะที่กำหนดหลักสูตรอบรมกลางเหมือนกันในทุกพื้นที่อาจส่งผลเพียงทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ คือ สามารถนำเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่เห็นว่าเป็นปัญหาเข้าร่วมโครงการ หากแต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาวของเด็กได้อย่างแท้จริง แนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจคือ แนวคิดในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Base) เน้นการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลในระดับปัจเจกและกลุ่ม รวมถึงการจัดการสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งแนวทางป้องกันยาเสพติดที่มุ่งจัดการที่ตัวบุคคลนั้นหมายถึง การสร้างกิจกรรมผ่านหน่วยหรือองค์กรต่าง ๆ ของชุมชนโดยเน้นเป้าหมายไปที่เยาวชนกลุ่มเสี่ยงเป็นหลัก (National Institute on Drug Abuse, 2003) การสร้างพลังในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมและส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม ความใกล้ชิดระหว่างผู้ดำเนินกิจกรรมและเยาวชนเป็นช่องทางและโอกาสในการสื่อสารกับเยาวชนเพื่อนำมาเข้าร่วมกิจกรรม และการเข้ามาแสดงการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนต่อเด็กและเยาวชนทำให้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกลายเป็นนโยบายหลักของหน่วยงานในระดับท้องถิ่น (กิ่งกาญจน์ จงสุขไกลดม มนทกานต์ ฉิมมาลี และนเรนทร์ ตุนทกิจ, 2557)

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า สาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความอยากรอง ถูกชักชวนจากเพื่อน ขาดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และโทษของยาเสพติด ขาดการเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม ผู้ปกครองหรือพ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดู หย่าร้าง รักลูกไม่เท่ากันทำให้ขาดความอบอุ่น ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทำให้หาซื้อยาเสพติดได้ง่าย (เสมอ แสงสนธิ์, สุนทรี ดวงทิพย์ และปาจริย์ ผลประเสริฐ, 2559; วลัยดาวลัย เชาววิวัฒน์, 2556) ทั้งนี้การป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนนอกสถานศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมคุณลักษณะทางจิตของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะทางจิตที่เข้มแข็ง สามารถป้องกันตนเองไม่ให้เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกฝ่ายและควรจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชน (ปาจริย์ ผลประเสริฐ, 2556) สอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่เสนอว่า ควรเริ่มจากที่ตัวเด็กเป็นลำดับแรก โดยจะต้องสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองในเด็กและเยาวชนเพื่อให้ไม่ทดลองเสพล้างเสพลิต ส่วนด้านชุมชน คือ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนว

ทางการป้องกันปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนให้กับคนในชุมชนเพื่อให้เข้าใจบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสามารถสนับสนุนเด็กและเยาวชนไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และแนวทางการครอบครัวยุคใหม่ควรสร้างความเข้าใจให้คนในครอบครัวถึงวิธีการปฏิบัติหากพบว่าสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด (วารสารบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 3 และปาจารีย์ ผลประเสริฐ, 2561)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องและชุมชนในการออกแบบการป้องกันปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กนอกสถานศึกษาซึ่งคาดว่าจะทำให้เกิดความยั่งยืนของการแก้ปัญหา

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. โปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นลักษณะใด
2. ประสิทธิภาพของโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการใน 3 อำเภอของจังหวัดกำแพงเพชร มีขั้นตอนการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นพัฒนาโปรแกรมฯ ในการพัฒนาโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- 1) การพัฒนา “ร่าง” โปรแกรมฯ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มแยก 3 อำเภอ ดำเนินการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ คนในชุมชนในพื้นที่ตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอละ 10 คน รวม 30 คน และเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในพื้นที่ตัวอย่างที่มีอายุ 12-25 ปี อำเภอละ 10 คน รวม 30 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็น “ร่าง” โปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด

- 2) นำโปรแกรมฯ ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมฯ และ

3) ผู้วิจัยปรับปรุงโปรแกรมฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แบบสนทนากลุ่ม โดยประเด็นในการสนทนากลุ่มประกอบด้วย เนื้อหาโปรแกรมฯ รูปแบบกิจกรรม ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม วิธีสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมฯ สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ ในช่วงของการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาและคนในชุมชนในพื้นที่ตัวอย่าง 2 วัน ตามโปรแกรมฯ ที่ได้จากระยะที่ 1

โดยมี **เกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างเข้าสู่การวิจัย** คือ อาศัยอยู่ในชุมชน สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ สมัครใจเข้าร่วมโครงการ สำหรับเด็กและเยาวชนนั้นต้องมีอายุระหว่าง 12-25 ปี และไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา **เกณฑ์คัดออก** คือ ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีอำเภอเป็นหน่วยแบ่งกลุ่ม สุ่มได้ 3 อำเภอ โดยทดลองใช้โปรแกรมกับแต่ละอำเภอประกอบด้วยคนในชุมชน จำนวน 30 คน และเด็กและเยาวชน จำนวน 40 คน โดยทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำการอบรมตามโปรแกรมฯ ที่ออกแบบไว้

เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) โปรแกรมฯ ที่ได้จากระยะที่ 1 2) แบบประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชน และ 3) แบบประเมินการมีส่วนร่วม

ระยะที่ 3 ขั้นประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม หลังจากทดลองใช้โปรแกรม 2 เดือน จะมีการติดตามประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฯ โดยประเมิน

- 1) ความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา
- 2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เด็กและเยาวชน
- 3) ความพึงพอใจของคนในชุมชนและเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่มีต่อโปรแกรมฯ
- 4) การขยายผลการดำเนินงาน โดยประเมินจากจำนวนโครงการและจำนวนคนที่เข้าร่วมโครงการที่เด็กและเยาวชนมีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชนโดยให้คนในชุมชนที่ผ่านการอบรมในระยะที่ 2 เป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงาน

- 5) สนทนากลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชน

- 6) ความพึงพอใจของคนเข้าร่วมโครงการในระยะขยายผล

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย คนในชุมชน เด็กและเยาวชน ทุกคนที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ ในระยะที่ 2 และคนที่เข้าร่วมโครงการในระยะขยายผลทุกคน

เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แบบประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชน 2) แบบประเมินการมีส่วนร่วม 3) แบบประเมินความพึงพอใจ 4) แบบสนทนากลุ่ม และ 5) แบบบันทึกจำนวนบุคคลและจำนวนโครงการที่เด็กและเยาวชนไปขยายผลดำเนินการในพื้นที่

การประเมินคุณภาพเครื่องมือ ภายหลังจากสร้างเครื่องมือผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Congruence) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับคนในชุมชน จำนวน 30 คน และเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในพื้นที่อื่นจำนวน 30 คน

และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงแบบประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชน 0.85 แบบประเมินการมีส่วนร่วม 0.80 แบบประเมินความพึงพอใจ 0.92 จึงนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ จำนวนร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและความเชื่อมั่นในความสามารถตนเอง โดยใช้ paired t-test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 3 ประการ คือ 1) หลักความเคารพในบุคคล (Respect for Person) 2) หลักคุณประโยชน์และไม่ก่ออันตราย (Beneficence) และ 3) หลักยุติธรรม (Justice) โดยผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์วิธีการของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยแจ้งสิทธิในการตอบรับ ปฏิเสธและบอกเลิกการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดเวลา และการเข้าร่วมวิจัยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยจะใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้นไม่มีการเปิดเผยชื่อของผู้ให้ข้อมูล และกำหนดเกณฑ์การคัดเข้าและคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในขั้นการพัฒนาโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพยาเสพติดนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มคนในชุมชนและเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาถึงลักษณะของโปรแกรมที่ควรจะเป็น พบว่า คนในชุมชนและเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาให้ความเห็นว่าโปรแกรมควรมีลักษณะดังนี้

เนื้อหาโปรแกรมฯ ไม่ควรเน้นที่ประเภทหรือโทษของยาเสพติด หรือเนื้อหาที่สามารถหาอ่านได้จากสื่อที่มีอยู่จำนวนมาก แต่ควรเน้นว่าทำอย่างไรคนจึงจะอยู่ร่วมกันได้แบบเข้าใจ ไว้วางใจกันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนในชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ถ้าเป็นไปได้ควรมีเนื้อหาวิชาการน้อยที่สุดหรือถ่ายทอดในลักษณะที่ง่าย ๆ

รูปแบบกิจกรรม ไม่ควรจัดโปรแกรมที่เป็นลักษณะของการให้ความรู้ แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เด็กและคนในชุมชนสามารถเข้าไปทำได้จริงในพื้นที่ ไม่ควรเป็นสูตรสำเร็จเหมือนแบบที่นักเรียนในโรงเรียนเคยทำ ควรเป็นกิจกรรมที่ดึงศักยภาพเด็กให้ภูมิใจในความสามารถตนเอง และคนในชุมชนรับรู้และยอมรับเด็กนอกสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้คิดกิจกรรมที่มีประโยชน์หรือที่เขาอยากทำ โดยควรเป็นกิจกรรมที่เด็กและคนในชุมชนทำร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองที่ดีระหว่างเด็กและคนในชุมชนจะทำให้เด็กเองมั่นใจตนเองและรู้สึกว่าได้รับการยอมรับทำให้ป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริงซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมแต่เป็นในลักษณะของการสนับสนุนการดำเนินงานมากกว่าการสั่งการ

ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม เนื่องจากเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา บางคนอาจต้องทำงาน ดังนั้นช่วงเวลการจัดกิจกรรมไม่ควรเกิน 2 วัน และ

การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฯ ควรประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กโดยประเมินจากแบบสอบถามว่าความเชื่อมั่นของเด็กเพิ่มขึ้นหรือไม่ และประเมินว่าเด็กนำสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ไปทำอะไรต่อ การดำเนินงานต่อหลังอบรมควรให้เกิดจากความสมัครใจของเด็ก และวัดการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย

จากการสนทนากลุ่มดังกล่าวนักวิจัยจึงนำมาออกแบบโปรแกรมฯ โดยโปรแกรมแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับคนในชุมชนและเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 2 วัน วันแรกจะเป็นสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาและสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนต่อความสามารถของเด็ก วันที่ 2 จะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด โดยให้คนในชุมชนและเด็กและเยาวชนคิดกิจกรรม/โครงการที่จะไปพัฒนาชุมชน

ระยะที่ 2 ประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม โดยประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของคนในชุมชนและกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา และการขยายผลโดยการติดตามว่าเด็กและเยาวชนมีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร

หลังจากยกร่างโปรแกรมฯ แล้วได้นำโปรแกรมดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงและความสอดคล้องของเนื้อหาและกระบวนการกับผลลัพธ์ที่ต้องการ พบว่าคะแนนเฉลี่ยความตรงของโปรแกรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.17) และความสอดคล้องของเนื้อหาของโปรแกรมมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.75-1.00 ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการประเมินความพึงพอใจของคนเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมในระยะประเมินประสิทธิผลด้วย

2. ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการทดลองนำโปรแกรมไปใช้ใน 3 อำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอประกอบด้วยกลุ่มคนในชุมชน จำนวน 30 คน และเด็กและเยาวชน จำนวน 40 คน ทำการอบรม 2 วัน ตามโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นมา และมีการติดตามประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม ซึ่งได้ผลดังนี้

2.1 เปรียบเทียบความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา

จากการประเมินความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ เด็กและเยาวชนมีความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนน

ความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเท่ากับ 57.70 และ 73.37 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงไว้ดังตารางที่ 1 และจากการติดตามการดำเนินงานในช่วงที่เด็กและเยาวชนได้ลงไปทำกิจกรรม/โครงการในชุมชน โดยการสนทนากลุ่ม พบว่า เด็กและเยาวชนเป็นคนจัดกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การประสานวิทยากร สถานที่ การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมาเข้าร่วมโครงการและการเตรียมการในการจัดกิจกรรม โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันชัดเจน เช่น หัวหน้าโครงการ เลขานุการ ผู้ประสานงาน เป็นต้น และจากการสนทนากลุ่มพบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความภูมิใจและรู้สึกว่าการตนเองสามารถทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ได้จริง และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น เด็กและเยาวชนที่จัดโครงการแดนซ์เซอร์ไซด์สร้างสุขภาพห่างไกลยาเสพติด ชุมชนตำบลหนองทอง กล่าวว่า “ตอนซ้อมเต้นเนื่องจากพวกเราไม่มีเวลาเพราะต้องทำงานเลยส่งไลน์คุยกันว่า จะเต้นเพลงอะไร หลังจากนั้นต่างคนต่างซ้อมหน้ากระจก แล้วนัดกัน ไปนำเต้นออกกำลังในชุมชน ผลจากกิจกรรมทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเห็นว่าพวกหนูสามารถนำออกกำลังกายได้เลยตัดชุดให้และให้นำออกกำลังกายในชุมชนทุกวันพุธตามนโยบายรัฐบาล พวกหนูรู้สึกดีใจที่ อดทน ให้ความสำคัญกับพวกหนู เราทำได้จริง ๆ”

เช่นเดียวกับโครงการอบรมพัฒนาอาชีพ หลักสูตรการทำกระเช้าดอกกล้วยไม้จากเส้นพลาสติกในชุมชน ตำบลพรานกระต่าย ที่เด็กและเยาวชนที่เป็นหัวหน้าโครงการกล่าวว่า “หลังอบรมไปแล้วตอนแรกก็ไม่คิดจะทำโครงการต่อเพราะว่าอบรมแล้วก็จบกันไป แต่เห็นเพื่อน ๆ เขาทำกัน เลยคุยในกลุ่มว่าในพื้นที่เราควรทำอะไร พบว่ามีป่าคนหนึ่งในชุมชนแกทำดอกกล้วยไม้จากเส้นพลาสติกสวย เลยให้แกมาสอนคนในชุมชนแค่นี้ก็เสร็จละโครงการ แต่พอจะจัดโครงการคิดว่าเราควรต้องทำได้ไม่อย่างนั้นจะเป็นหัวหน้าโครงการได้อย่างไร เลยให้ป่าแกสอนกว่าจะเสร็จเป็นอาทิตย์เลย แต่ออกมาสวย ภูมิใจมากและคิดว่าจะต่อยอดโดยการขายออนไลน์หนูว่าหนูทำได้เพิ่มช่องทางหารายได้ให้ชุมชนด้วย”

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของเด็กและเยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ความเชื่อมั่นใน ความสามารถตนเอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	p-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ	120	57.70	1.15	15.92	<0.01*
หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ	120	73.37	2.01		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เด็กและเยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

2.2.1 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในภาพรวมก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อยู่ในระดับปานกลางและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 57.69 และ 60.97 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงไว้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

การมีส่วนร่วม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	p-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ	90	57.69	1.02	24.11	<0.01*
หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ	90	60.97	0.98		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2.2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

สำหรับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่า การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในภาพรวมก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อยู่ในระดับปานกลางและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 53.77 และ 60.17 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงไว้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

การมีส่วนร่วม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	p-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ	120	53.77	1.56	25.68	<0.01*
หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ	120	60.17	2.10		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.3 การขยายผลการดำเนินงานโครงการของเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรม

ภายหลังจากที่เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาเข้าร่วมโปรแกรมฯ แล้ว ผู้วิจัยได้ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า คนในชุมชน ร้อยละ 80 และเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ ทุกคน (ร้อยละ 100) มีส่วนร่วมในการขยายผลการดำเนินโครงการสู่พื้นที่ โดยมี

โครงการที่ดำเนินการที่เด็กและเยาวชนไปดำเนินการในพื้นที่ 3 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 32 โครงการ ลักษณะโครงการ/กิจกรรมที่จัดเป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม โดยคนในชุมชนเป็นผู้คอยสนับสนุน และในบางกิจกรรมคนในชุมชนร่วมเป็นวิทยากร มีผู้เข้าร่วมโครงการใน 3 อำเภอ ทั้งหมด 720 คน เฉลี่ยโครงการละ 22.5 คน ตัวอย่างโครงการที่ดำเนินการ เช่น โครงการสร้างความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ในเยาวชน โครงการส่งเสริมสุขภาพเยาวชนและคนในชุมชนโดยกระบวนการกีฬาสัมพันธ์ โครงการเกษตรสร้างสรรค์สร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชน โครงการแดนซ์เซอร์ไซด์สร้างสุขภาพห่างไกลยาเสพติด ชุมชนตำบลหนองทอง และโครงการเยาวชนต้นกล้าต้านภัยยาเสพติด เป็นต้น

2.4 ความพึงพอใจของคนในชุมชน และเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่มี ต่อโปรแกรมฯ

การประเมินผลความพึงพอใจต่อโปรแกรมฯ ในกลุ่มคนในชุมชนจำนวน 90 คน เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาจำนวน 120 คน ที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ พบว่า ความพึงพอใจต่อโปรแกรมฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยในกลุ่มคนในชุมชนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ เท่ากับ 4.31 เด็กและเยาวชน เท่ากับ 4.23

ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มเด็กและเยาวชนที่จัดทำโครงการ เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาจะแย่งกันเล่าอย่างสนุกสนานว่าใครทำอะไรบ้างในโครงการ มีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน โดยมีตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น

“มากกว่าความรู้ คือความสุข เริ่มจากทำให้เรามีความสุขก่อนแล้วเราจึงพร้อมที่จะเรียนรู้ เด็กในชุมชนหลายคนเก่งแต่ขาดโอกาส อย่างพวกเราตอนที่อาจารย์มาอบรมแล้วถามว่าทำโครงการต่อได้ไหม เราคิดในใจกันว่าทำได้ แต่อาจารย์จะให้โอกาสใหม่ แล้วเราก็กู้กันจริงเราแบ่งหน้าที่แบ่งงานกัน”

“จริง ๆ แล้วพวกผมไม่ได้เปราะบางไม่ได้มีปัญหา อาจพูดจากวบบ้างแต่ตัวไม่เรียวร้อย ลายสักเต็มตัว แต่ใจพวกผมเต็มร้อยนะ โครงการที่จัดก็คุยกันเยอะว่าจะทำอะไร ปรับหลายรอบ สุดท้ายลงตัวที่ทำแล้วให้เขาเห็นว่าเราทำได้”

เช่นเดียวกับในกลุ่มคนในชุมชนที่ให้ความเห็นต่อโปรแกรมฯ ว่า *“ตอนแรกไม่คิดว่าเขาจะทำได้ มาติดต่อให้เราสอนทำกล้วยฉาบ เขาบอกว่าจะคิดสูตรที่ต่างจากเดิมโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น สุดท้ายได้กล้วยฉาบดอกอัญชัน ยังคิดว่าคบเด็กสร้างบ้านใหม่เนี่ย แล้วเขาก็ทำได้จริง ๆ นี่เห็นบอกว่าจะทำขายในเน็ต ในเฟส ถ้าเด็กเขาทำจริงเราก็คงใจมีคนสานต่ออาชีพ”*

ทั้งนี้จากการประเมินผลความพึงพอใจของคนที่เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมที่เด็กและเยาวชนดำเนินการในพื้นที่ในช่วงของการขยายผล พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพโครงการมีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.51) รองลงมาคือ ด้านการจัดโครงการ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.31) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการนำเสนอ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.14)

อภิปรายผล

1. ความเชื่อมั่นในความสามารถตนเอง พบว่าหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ เด็กและเยาวชนมีความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจ

เนื่องมาจากว่าในขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมฯ ได้มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนและเด็กและเยาวชนถึงลักษณะของโปรแกรม ตลอดจนมีการระบุนโยบายของการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรกโดยการอบรมร่วมกับเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนคุ้นเคยกับคนในชุมชน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันปรับมุมมองที่เคยมีให้กัน เมื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรม/โครงการในชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่เด็กและเยาวชนเลือกและทำเอง ประกอบกับการดำเนินงานนั้นทำในชุมชนของเด็กเองโอกาสที่จะทำสำเร็จจึงสูง เมื่อโครงการประสบผลสำเร็จทำให้เขามั่นใจและภูมิใจว่าเขาสามารถทำโครงการได้สำเร็จจึงมีความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวราภรณ์ กุประดิษฐ์ นีออน พิณประดิษฐ์ และศรีนทิพย์ รักษาสัตย์ (2551) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรการพัฒนาความสามารถของตนเองและการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดในเยาวชนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม เช่นเดียวกับการวิจัยของธนัชชา รอดกันภัยและเสนห์ บุญกำเนิด (2560) ที่ทำการศึกษาก่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง กรณีศึกษานักศึกษา กศน. ตำบลควนทอง อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พบว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่ม

2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เด็กและเยาวชนในการป้องกันปัญหาเสพติด พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฯ คนในชุมชน เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากการดำเนินการป้องกันปัญหาเสพติดที่ผ่านมาทำในโรงเรียน หรือกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นหลักทำให้เขารู้สึกว่าไม่มีส่วนร่วมและเนื่องจากโปรแกรมฯ นี้ได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และบางโครงการที่เด็กและเยาวชนลงไปทำในพื้นที่ทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชน และการจัดโครงการนั้นเป็นการจัดโครงการในชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ทำให้คนในชุมชน เด็กและเยาวชนประเมินว่าตนเองมีส่วนร่วมมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ สอดคล้องกับกิตติวงศ์ สาสวด และปรีชา ดิลกภูมิสิทธิ์ (2559) ที่พัฒนารูปแบบการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า รูปแบบการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยควรสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

เช่นเดียวกับเพ็ญศรี ฉิรินัง (2559) ที่พบว่า แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพึ่งตนเองร่วมกัน เพื่อคิด วิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินการ ประเมินผล และติดตามในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน การประสานงาน ผู้นำในชุมชน พัฒนากิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ การร่วมพัฒนา หมู่บ้านกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาการจัดกิจกรรม ร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับพระสุทัศน์ พันธุ์ศุภผล (2559) ที่พบว่า รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด คือการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชน การร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน พัฒนาการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน

รวมถึงผลกระทบต่อคนในชุมชนจะได้รับ ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการออกแบบโปรแกรมฯ เพื่อการสร้างเชื่อมั่นในความสามารถตนเองในกลุ่มเด็ก
และเยาวชนนอกสถานศึกษาในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มี
ข้อเสนอแนะต่อผู้ออกแบบโปรแกรมฯ หรือผู้นำโปรแกรมฯ ไปใช้ ดังนี้

1) ควรให้ความสำคัญกับความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวเด็กและ
เยาวชน บุคคลในชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมกำหนดกิจกรรม
ปรับกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่มากที่สุด

2) ควรทำความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กและเยาวชนโดยการสอบถามหรือสนทนากลุ่ม
จะทำให้การดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุด

3) ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถโดยผู้ใหญ่หรือคนในชุมชนเป็นผู้สนับสนุน
กิจกรรมที่เด็กทำ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องตั้งเป้าหมายของการดำเนินการที่สูงมากนัก แต่ให้พิจารณาจาก
ความสามารถของเด็กและเยาวชนเป็นหลักจะทำให้เด็กเชื่อมั่นในความสามารถตนเองและสามารถทำ
กิจกรรม/โครงการได้

4) ควรสร้างความเข้าใจแก่คนในชุมชน เพื่อปรับมุมมองที่มีต่อเด็กและเยาวชน โดย
เปลี่ยนบทบาทจากผู้ชี้นำมาเป็นผู้สนับสนุนจะทำให้เด็กดำเนินโครงการตามที่เขาคิดได้อย่างมี
ความสุขและบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งทำได้โดยการอบรมคนในชุมชนร่วมกันกับเด็กและเยาวชนในขั้นต้น
ก่อนที่จะให้เด็กทำโครงการ/กิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรติดตามประเมินผลความยั่งยืนของโปรแกรมฯ อย่างต่อเนื่อง

2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดยา
เสพติดในเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเด็กในระบบการศึกษา

บรรณานุกรม

กิงกาญจน์ จงสุขไกลดม มณฑกานต์ ฉิมมามี และนเรนทร์ ตุนทกิจ. (2557). รายงานฉบับสมบูรณ์
การศึกษารูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่ม
เสี่ยงนอกสถานศึกษา, สืบค้นจาก

https://nctc.oncb.go.th/manage/researchMgt/import/researchFull/20160906_10550257_School_Prevention.pdf.

กิตติวงศ์ สาสวด และปรีชา ดิลกวุฒิสิทธิ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการแพร่ระบาดของ
ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา,
วารสารชุมชนวิจัย, 10(1), 116-124.

- ธัชชา รอดกันภัย และเสน่ห์ บุญกำเนิด. (2560). การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
กรณีศึกษานักศึกษา กศน. ตำบลควนทอง อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารนาคบุตร
ปริทัศน์**, 9(2), 132-140. สืบค้นจาก [https://www.tci-
thaijo.org/index.php/nakboot/issue/view/9260](https://www.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/issue/view/9260).
- ปาจริย์ ผลประเสริฐ. (2556). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงด้านสารเสพติดในเด็กและเยาวชนในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. **วารสารศรีปทุมปริทัศน์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 11(1),
89-96. สืบค้นจาก <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/2121/10/10.pdf>.
- พระสุทัศน์ พันธุ์สุภผล. (2559). รูปแบบการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของ
เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรี. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**. 10(1), 184-
195. สืบค้นจาก http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2559Vol10No1_24.pdf.
- เพ็ญศรี ฉรินัง. (2559). แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพฯ.
วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(1), 39-49.
- วรางคณา จันท์คง และปาจริย์ ผลประเสริฐ. (2561). แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดใน
กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร. **วารสารกฎหมายสุขภาพและ
สาธารณสุข**, 4(1), 65-74.
- วรารณณ์ กุประดิษฐ์ นีออน พิณประดิษฐ์ และศรินทิพย์ รักษาสัตย์. (2551). การพัฒนาการรับรู้
ความสามารถของตนเองและการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดในเยาวชน, **วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 2(2), 93-106.
- วลิตดาวัลย์ เขาวีวัฒน์. (2556). **อะไรคือ สาเหตุที่เยาวชนเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด**. สืบค้นจาก
[https://nctc.oncb.go.th/ewt_ news.php?nid=369&filename=index](https://nctc.oncb.go.th/ewt_news.php?nid=369&filename=index). สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการสร้าง
ภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติด**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2560). **แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด ปี 2560**. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2560). **รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและ
แก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ 2560**. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- เสมอ แสงสนธิ์ สุนทรี ดวงทิพย์ และปาจริย์ ผลประเสริฐ. (2559). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ปัญหายา
เสพติดในเยาวชน โดยชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร. **ลักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**,
22(1), 107-118. สืบค้นจาก [https://management.kpru.ac.th/wp-
content/uploads/2017/07/fms_research59_26.pdf](https://management.kpru.ac.th/wp-content/uploads/2017/07/fms_research59_26.pdf).
- Hawkins, J.D.; Catalano, R.F.; and Arthur, M. (2002). Promoting science based prevention in
communities. **Addictive Behaviors**. 90(5):1-26.
- National Institute on Drug Abuse. (2003). **Preventing Drug Use among Children and
Adolescents : A Research-Based Guide for Parent, Educators, and Community
leaders**. 2nd. From
https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/preventingdruguse_2.pdf.